

Skiferbjærge), epigenetiske (Sydkina), overdybede (Alperne) o. s. v. beskrevet. Lad være, at de her anførte Betegnelser kun undtagelsesvis benyttes. Maaske vilde en for udstrakt Anvendelse af Fagudtryk gøre Haandbogen upraktisk. Men en sammenfattende Fremstilling af disse for Anthropogeografien dog ikke uvigtige Fænomener (NB.: de forholdsvis lette Samfærdselsforhold i Sydkina), vilde dog have været paa sin Plads, bedst i den almindelige Indledning i I. Bind.

Et Overblik kan selvfølgelig opnaas ved en mere intensiv For- dybelse i Bogen; det er ikke altid det let vundne Overblik, der er det bedste.

Bogen omfatter en rig Samling karakteristiske geografiske Billeder, men Billedvalget er absolut bedst i 4. Del.

Ved en stadig Benyttelse af Bogen, bliver det stadig mere klart, hvor stor Værdi den egentlig har som Middel til at fordybe sig i Studiet af Geografi. Man kan ærgre sig over, at kun et saa lille Folketal som det, der rummes i Skandinavien, skal høste Gavn af dette store Arbejde, der fremragende vilde hævde sig i den geografiske Verdenslitteratur. Formentlig vil der ikke gaa lang Tid, før en Oversættelse af Vahl og Hatts Værk til et af Verdenssprogene foreligger. Først da vil de to Forfattere faa den fuldstændige Anerkendelse, de fortjener, for deres enestaaende Samarbejde. Men tillige vil deres Værk staa ogsaa over for fremmede Nationer som et ærefuldt Udtryk for, hvad dansk videnskabelig Geografi formaar at frembringe.

Johannes Reumert.

C. I. H. Speerschneider: Om Isforholdene i danske Farvande i ældre og nyere Tid, Aarene 690—1860, 8°, 141 Sider, og C. I. H. Speerschneider: Om Isforholdene i danske Farvande. Aarene 1861—1906, 8°, 83 Sider. Meddelelser fra det danske meteorologiske Institut Nr. 2 og Nr. 6. Anmeldt af J. P. Jacobsen.

Som bekendt har Statsmeteorolog, Kaptajn C. I. H. Speerschneider som Chef for Meteorologisk Instituts nautiske Afdeling taget den Opgave op at indsamle statistiske Oplysninger om Isforholdene i danske Farvande og bearbejde disse Oplysninger. Fra og med Vinteren 1906—07 findes saadanne Oplysninger i tabellarisk ordnede Oversigter for de enkelte Aar i den af Institutet udgivne nautisk-meteorologiske Aarbog, og hvad der har kunnet skaffes til Veje af Oplysninger fra Tiden før den nævnte Vinter, er samlet i de ovennævnte to Afhandlinger og udgivet henholdsvis i Aarene 1915 og 1927.

I hver af Afhandlingerne findes en kronologisk ordnet Fortegnelse over de Oplysninger, som har kunnet fremskaffes fra de anførte

Aarrækker. Den første begynder, som anført, med Aaret 690, om hvilket Aar der efter Hans Strelow: *Cronica Guthilandorum*, Kjøbhvn. 1633 siges: „Vinteren begyndte paa Alle Guds Helligen Dag (2. November) og stadiet til Gregori (12. Marts). Slig en Vinter havde aldrig før været“.

Siden følger Oplysninger om Vintrene 764, 976 o. s. v., idet der naturligvis til at begynde med kun findes et meget sparsomt Materiale. Først med det ellefte Aarhundrede bliver dette noget mere fyldigt.

Man maa beundre Forfatterens Flid og Taalmodighed med Indsamlingen af disse Oplysninger om Isforholdene og forstaar saa godt en Bemærkning om, at det til at begynde med har været som at lede efter en Naal i et Læs Hø. De nævnte Oplysninger fylder i den første Afhandling 61 Sider og i den sidste 39 Sider.

Af let forstaaelige Grunde kan Anmelderen ikke afgøre, hvorvidt det er muligt at fremskaffe flere Oplysninger, end der er anført i de nævnte Afhandlinger, men der er Grund til at tro, at Forfatteren har Ret, naar han i Fortalen til den første Afhandling anfører, at det næppe vil være muligt at faa ret mange flere Oplysninger om Begrebet Isforhold, med mindre man ganske tilfældig støder paa Efterretninger desangaaende.

I den første Afhandling er Oplysningerne samlede mange forskellige Steder fra. Der findes i den kronologiske Fortegnelse 84 forskellige Kildeangivelser. I den sidste Afhandling er Oplysningerne hovedsagelig taget fra Istjenestens Telegrammer, Vagerdamperens Isprotokol, Fyrskibsobservationer, Berlingske Tidende, Bro- og Havnejournaler og Dagbøger ført paa enkelte Lokalteter samt fra et Materiale stillet til Raadighed af Distriktslæge Herman Larsen i Kallundborg.

Selvsagt er Oplysningernes Paalidelighed meget forskellig, og navnlig for de ældres Vedkommende har de maattet behandles med megen Kritik. Foruden den ogsaa i tidligere Tid kendte Trang til at overdrive og skabe Sensation kan Usikkerheden i Betegnelsen af de forskellige Farvande give Anledning til en fejlagtig Vurdering af Beretningerne. Norgeshavet betyder saaledes i gammelt Sprog Kattegat, der ogsaa helt eller delvis har været betegnet som Skagerak.

Ved saa vidt muligt at tage alle Forhold, herunder medregnet den nyere Tids Dampskibstrafik, i Betragtning kommer Forfatteren paa Grundlag af de gamle Beretninger til det Resultat, at der ikke er nogen Sandsynlighed for, at Islægget i tidligere Vintre har været væsentlig forskelligt fra vore Dages Isforhold. Nu som før maa man regne med, at der gennemsnitlig hver tredje Vinter optræder Is af

nogen Betydning i Kattegat, Belthavet og den vestlige Østersø. Den Forestilling, som hyppigt træffes, at Islægget i tidligere Tider har været betydelige end i Nutiden, kan forklares ved, at Besejlingsforholdene i Nutiden er anderledes end tidligere. Dampskibstrafiken gennem Sundet vil saaledes være en Hindring for Trafik over Is fra Danmark til Sverige, medens en saadan tidligere kunde finde Sted i strenge Isvintre.

I de foreliggende Afhandlinger findes samlet Oplysninger fra alle Vintre efter 1750, og for Tidsrummet 1763—1860, for hvilket der foreligger et fyldigere Materiale, har Forfatteren givet Tabeller og grafisk Fremstilling af Middelttemperaturen Decbr.—Marts og Islægget efter en skønsmæssig Skala. Sammenhængen mellem Temperaturen og Islæg er tydelig, men det anføres, at Tidsrummet er altfor kort til deraf at udlede noget om Perioder i Islæggets Varighed. Det vil dog altid være af Interesse at have den saaledes udarbejdede Oversigt ved Haanden til Sammenligning med andre Faktorer, som kan være betinget af Islægget eller mulig være medvirkende Aarsag til dette.

I den sidste Afhandling om Isforholdene 1861—1906 er Undersøgelserne fortsat, uden at det heller paa Grundlag heraf har været muligt at eftervise nogen væsentlig Afvigelse fra tidligere Tidens Isforhold. Derimod er Kendskabet til Isens Optræden paa de forskellige Steder i Farvandet nærmere uddybet, og i et vedføjte Kort er tegnet Kurver over „Islægskonstanten“, der er defineret som Middeltallet af det Antal Dage, et Farvand er islagt, naar Is overhovedet optræder som Farvandsis.

De i Kortet angivne Værdier for Islægskonstanten giver et godt Overblik over Isforholdene for de forskellige Farvande, men da der ved Beregningen kun har været benyttet Materiale fra 6 Isvintre i Tiden fra 1906—24, maa man regne med en betydelig Usikkerhed i de absolutte Værdier.

Foruden at der i den sidste Afhandling er givet en Oversigt over Isens geografiske Udbredelse, er det ogsaa omtalt, under hvilke Forhold Isen dannes paa de forskellige Lokalteter, Betingelserne for Skrueris m. m., samt under hvilke Forhold Isen igen bryder op. Disse forskellige Oplysninger vil sikkert have stor praktisk Betydning og finder vel efterhaanden Vej til Haandbøger, der anvendes ved de praktiske Erhverv.

I Sammenhæng med de sidste Undersøgelser har Forfatteren omtalt de Betingelser, som maa være til Stede i Havet, for at Isdannelse kan ske. Foruden Is, som dannes i Overfladen, skelnes mellem Underfladeis og Bundis. Underfladeis er Is, der kan dannes paa Un-

derfladen af et Vandlag, hvis Temperatur er nær ved Frysepunktet, og som hviler paa et koldere og saltere Underlag, medens Bundis, som Navnet angiver, er Is, der dannes paa Bunden. Der anføres Eksempler paa, hvor saadanne Isdannelse er iagttaget og refereres Undersøgelser derover andetsteds fra. En systematisk Undersøgelse af de herhen hørende Forhold for danske Farvandes Vedkommende foreligger ikke, men det er af Interesse, at Forfatteren har henledt Opmærksomheden paa denne Sag, oog forhaabentlig vil der med Tiden blive anstillet Undersøgelser over Betingelserne for Isdannelse af de nævnte Arter i vore Farvande.

Begge Afhandlinger er ledsaget af et engelsk Resumé.

SUMMARY:

In „Meddelelser“ Nr. 2 and 6 from the Danish Meteorological Institute Commander C. I. H. Speerschneder, leader of the Nautical Section of the Institute, has published a survey of the state of ice in Danish waters during the years 690—1860 and 1861—1906. For the years after 1906 particulars as to the ice are given in the Nautical Meteorological Yearbook of the Institute.

The author has critically revised the older and newer statements about the ice and comes to the conclusion, that there seems to be no marked difference in the amount of ice in Danish waters during the winters of former periods and of the present day. On an average ice appears in the main fairways in one of three winters.

Some of the results are laid down in tables and graphs especially for the years after 1763 and may be useful for different purposes.

The papers are accompanied by abstracts in English.

Henrik Ussing: Det gamle Als. (8°, 295 S. med talr. Illustr. 8 Kr.)
J. H. Schultz Forlag. Kbhvn. 1926.

For 17 Aar siden begyndte Lektor, Dr. Ussing at indsamle Stof til Værket. Dengang tænkte ingen, at Genforeningen saa hurtigt skulde blive til Virkelighed, hvorfor det maa have været en ualmindelig Glæde for Forfatteren at kunne begynde Indledningen til Bogen med Ordene: Als er en af *Danmarks* skønneste og frodigste Øer.

Værket behandler ikke de nationale Betydninger eller de krigeriske Begivenheder, der har fundet Sted paa Als, men Alsingernes Færd i Mark og Gaard, til daglig og ved Højtiderne, navnlig i det 19. Aarhundrede.

Stoffet er samlet i en Indledning og 25 Grupper, hvorved det bliver let tilgængeligt. Det vilde føre for vidt at nævne alle Grupperne, men nogle enkelte vil ogsaa være tilstrækkelig oplysende for Fremgangsmaaden, saaledes: Jordejendomme og Bylavsgilder — Jordens Drift og Aarets Arbejder — Bygninger, Bohave og Kaal-